

ΨΗΦΙΑΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ
ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΙΑΚΩΒΙΔΗΣ
ΜΟΡΦΩΤΙΚΟ & ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ
Ν. Γ. ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΥΛΙΚΟ ΠΡΩΤΟΒΑΘΜΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Αυτός ο οδηγός περιέχει υλικό για τον εκπαιδευτικό προσχολικής ηλικίας
ώστε να προετοιμάσει τους μαθητές του για μια επίσκεψη
στο μουσείο και ταυτόχρονα να δώσει το έναυσμα
για μian επικοινωνιακή συζήτηση μετά το πέρας της επίσκεψης

Καλωσορίσατε στο Ψηφιακό Μουσείο «Γεώργιος Ιακωβίδης»

Σε αυτό το έντυπο θα βρείτε πληροφορίες για το έργο του Γ. Ιακωβίδη και προτεινόμενες δραστηριότητες για τα παιδιά προσχολικής ηλικίας πριν και μετά την επίσκεψη στο μουσείο. Στόχος μας είναι να τους προσφέρουμε ποικίλα ερεθίσματα που θα τα καλύψουν γνωστικά και συναισθηματικά. Να εξοικειωθούν με τα υλικά, τα χρώματα, την πινακιά κ.α. όπως επίσης να δουν στο έργο τέχνης κάτι από τις δικές τους εμπειρίες.

Θα χαρούμε να λάβουμε τα σχόλιά σας που θα μας χρησιμεύσουν στην αξιολόγηση των εκπαιδευτικών μας προγραμμάτων όπως και οποιεσδήποτε προτάσεις έχετε να μας υποδείξετε.

Πρακτικές πληροφορίες

Το Ψηφιακό Μουσείο βρίσκεται στα Χύδρα της Λέσβου, σε απόσταση 75 χιλιομέτρων από την πόλη της Μυτιλήνης. Λειτουργεί καθημερινά και ώρες 10.00 – 17.00. Τα εκπαιδευτικά προγράμματα λειτουργούν από την Τρίτη έως και την Παρασκευή, και ώρες 10.30 – 12.00 και 12.00 – 13.30.

Για τη συμμετοχή σας είναι απαραίτητη η προσunenνόηση.

Στην τηλεφωνική κράτηση της επίσκεψής σας θα σας ζητηθούν:

Το όνομά σας

Ο αριθμός των παιδιών

Τα στοιχεία επικοινωνίας του σχολείου

(διεύθυνση, τηλέφωνο, φαξ, e-mail)

Επικοινωνία

Τηλέφωνο: 22530 51128

Φαξ: 22530 51195

E-mail: info@jakobides-digital-museum.gr

Website: <http://www.jakobides-digital-museum.gr>

ΝΙΓΓΑ ΝΟΓΙΑ ΓΙΑ ΤΟ ΨΗΦΙΑΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ

Το Ψηφιακό Μουσείο «Γεώργιος Ιακωβίδης», στα Χύδρα της Λέσβου, έρχεται να αναδείξει, μέσα από την αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών, τη ζωή και το έργο του καταξιωμένου Έλληνα ζωγράφου. Πρόκειται για μία πρωτοβουλία του Μορφωτικού και Πολιτιστικού Ιδρύματος «Ν. Γ. Παπαδημητρίου» και φιλοδοξεί να αποτελέσει πόλο έλξης των επισκεπτών και των μόνιμων κατοίκων του νησιού, ιδιαίτερα των νέων, μέσα από τη διοργάνωση εκπαιδευτικών προγραμμάτων και δράσεων που απευθύνονται σε όλες τις ηλικιακές ομάδες. Τα έργα που παρουσιάζονται είναι όλα ψηφιακές αναπαραγωγές. Μέσα από θεματι-

κές ενότητες και με τη χρήση της τεχνολογίας τα έργα ζωντανεύουν, αναλύονται, γίνονται πιο οικεία. Διάφορα τεχνάσματα όπως ο μεγεθυντικός φακός, η απομόνωση στοιχείων του πίνακα κατά την ανάλυσή του, η επισήμανση σημαντικών στοιχείων πάνω στα έργα με ενδιαφέροντα γραφικά, η σύγκριση με άλλα έργα του ίδιου του Ιακωβίδη, του δασκάλου του Νικηφόρου Λύτρα και σπουδαίων γερμανών ζωγράφων, ο συνδυασμός αφήγησης και γραφικών για την αισθητική ανάλυση των έργων είναι μερικοί από τους τρόπους με τους οποίους το Ψηφιακό Μουσείο προάγει την «εκπαιδευτική» του διάσταση.

Ο ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΙΑΚΩΒΙΔΗΣ

Ο Γεώργιος Ιακωβίδης γεννήθηκε στα Χύδρα της Λέσβου το 1853. Υπήρξε μαθητής στη Σχολή Καλών Τεχνών της Αθήνας με δάσκαλο του το Νικηφόρο Λύτρα και στη συνέχεια με υποτροφία στη Βαυαρική Ακαδημία των Καλών Τεχνών με δασκάλους του τον Gabriel Von Max, L. Löfftz και W. Lindenschmit. Πολύ γρήγορα διακρίνεται για το ταλέντο του τόσο στις σχολές που φοιτά όσο και σε διεθνείς εκθέσεις. Καταξιώνεται στους καλλιτεχνικούς κύκλους της εποχής και το έργο του αποκτά ευρύτερη κοινωνική αποδοχή. Ιδρύει σχολή ζωγραφικής το 1888 στο Μόναχο την οποία διατηρεί μέχρι το 1898. Επιστρέφει στην Αθήνα με πρόταση της Ελληνικής Κυβέρνησης για να αναλάβει τη διεύθυνση της νεοϊδρυθείσας Εθνικής Πινακοθήκης το 1900.

Παράλληλα λίγα χρόνια αργότερα αναλαμβάνει τη διδασκαλία στο μάθημα Ελαιογραφίας στη Σχολή Καλών Τεχνών της Αθήνας της οποίας διορίζεται διευθυντής το 1910.

Στη πλούσια καλλιτεχνική του πορεία ασχολήθηκε με ηθογραφίες, προσωπογραφίες, τοπία, νεκρές φύσεις αλλά και με εικονογραφίες βιβλίων, σχεδιασμό μεταλλείων και νομισμάτων, παραμένοντας δραστήριος μέχρι το τέλος της ζωής του. Ανθρωποκεντρικός στη ζωγραφική του, απέδωσε τα έργα του κινούμενος κυρίως ανάμεσα στον ιδεαλισμό και τον ρεαλισμό αλλά χωρίς να αποφύγει την επαφή με τις καινούριες τάσεις της εποχής. Απέδωσε με μοναδικό τρόπο τη παιδική ηλικία και επάξια κέρδισε τον τίτλο ο ζωγράφος των παιδιών.

Κόρη με Ρόκα και Αδράχτι, 1876
Λάδι σε μουσαμά, 190 x 100 εκ.
Εθνική Πινακοθήκη και Μουσείο Αλεξάνδρου Σούτζου
Ίδρυμα Ευριπίδη Κουτλίδη

ΤΑ ΠΡΩΤΑ ΧΡΟΝΙΑ ΤΗΣ ΜΑΘΗΤΕΙΑΣ ΣΤΗΝ ΑΘΗΝΑ ΚΑΙ ΤΟ ΜΟΝΑΧΟ

Μία σειρά έργων που φιλοτέχνησε ο Ιακωβίδης τα χρόνια της μαθητείας του κοντά στο Νικηφόρο Λύτρα, στο Σχολείο των Τεχνών, δείχνει όχι μόνο τις επιρροές του δασκάλου του αλλά και το αναμφισβήτητο ταλέντο του ίδιου, που θα τον αναδείξει ως μία κυρίαρχη προσωπικότητα της νεοελληνικής ζωγραφικής τέχνης. Στα έργα του απεικονίζει συνήθως μεμονωμένες μορφές μέσα σε απλούς χώρους πολύ κοντά στο θεατή. Δίνει έμφαση στις φορεσιές, στα αντικείμενα, στα διηγηματικά στοιχεία, για να αντιπροσωπεύσει μία ολόκληρη κοινωνική τάξη. Αν και η ζωγραφική

διατηρεί τον ιδεαλιστικό της χαρακτήρα η πιστή απεικόνιση της καθημερινής στιγμής μαρτυρά και κάποια ρεαλιστική διάθεση.

Η εγγραφή του Ιακωβίδη στη Βαυαρική Ακαδημία των Τεχνών και η φοίτηση του δίπλα σε φημισμένους δασκάλους σηματοδότησε νέες καλλιτεχνικές αναζητήσεις, που έπαιξαν σημαντικό ρόλο στη συνέχεια της καλλιτεχνικής του πορείας. Κατάφερε να ενταχθεί ταχύτατα στην καλλιτεχνική ζωή της Γερμανίας και να αφομοιώσει τις κατακτήσεις μίας ζωγραφικής παράδοσης αιώνων.

Η αγαπημένη της Γιαγιάς, [1893]
Λάδι σε μουσαμά, 79 x 61 εκ.
Εθνική Πινακοθήκη και Μουσείο Αλεξάνδρου Σούτζου

Ο ΖΩΓΡΑΦΟΣ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ

Η απεικόνιση των παιδιών έχει πρωταρχικό ρόλο στο έργο του Ιακωβίδη. Σκηνές από την παιδική αλλά και την οικογενειακή ζωή προβάλλουν τα ιδανικά της εποχής, όπως η ιερότητα της οικογένειας και η καθοριστική παρουσία του παππού και της γιαγιάς. Μέσα από αυτά τα έργα ο Ιακωβίδης αποδεικνύεται οξύς παρατηρητής του προσώπου και της συμπεριφοράς του παιδιού. Δημιουργεί την αίσθηση μιας αληθινής οικογενειακής σκηνής,

στην οποία πρωταγωνιστούν η αφέλεια και η δροσιά της παιδικής ηλικίας, παρουσιάζοντας έτσι μία μικρή ιστορία που εξελίσσεται πολύ κοντά στα μάτια του θεατή.

Παιδική Συναυλία, 1900
Λάδι σε μουσαμά, 176 x 250 εκ.
Εθνική Πινακοθήκη και
Μουσείο Αλεξάνδρου Σούτζου

ΤΑ ΧΡΟΝΙΑ ΤΗΣ ΩΡΙΜΟΤΗΤΑΣ: ΠΡΟΣ ΜΙΑ ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΚΑΙ ΦΩΤΕΙΝΗ ΖΩΓΡΑΦΙΚΗ

Τη δεκαετία 1891-1900 παρατηρείται μία σαφής αλλαγή στον τρόπο απόδοσης των θεμάτων στη ζωγραφική του Ιακωβίδη. Ο ρόλος του φωτός αποκτά έναν ιδιάζοντα χαρακτήρα με την έντονη αντίθεση σκιερών και φωτεινών επιφανειών να κυριαρχεί και τον τονισμό των περιγραμμάτων στα σημεία που πέφτει

το φως. Η διαφοροποίηση αυτή σχετίζεται με τις καινούριες τάσεις της ζωγραφικής, όπως αυτές διαμορφώθηκαν στη Γαλλία και στη Γερμανία με την εμφάνιση του Ιμπρεσιονισμού και οι οποίες επέβαλλαν την υιοθέτηση μιας φωτεινής και πιο ελεύθερης στην εκτέλεση ζωγραφικής.

Προσωπογραφία της Γυναίκας του Καλλιτέχνη με το Γιο τους, 1895
Λάδι σε μουσαμά, 109 x 75 εκ.
Εθνική Πινακοθήκη και Μουσείο Αλεξάνδρου Σούτζου
Ίδρυμα Ευριπίδη Κουτλίδη

Η ΑΝΘΡΩΠΙΝΗ ΜΟΡΦΗ ΣΤΗ ΦΥΣΗ

Ο Ιακωβίδης ασχολήθηκε με την απεικόνιση τοπίων, στα οποία μελετάει την επίδραση του φυσικού φωτός στην απόδοση των αντικειμένων. Όπως χαρακτηριστικά λέει ο ίδιος πρόκειται για μελέτες επί τόπου, «εν υπαίθρω». Στην αρχή ζωγραφίζει ένα ορισμένο κομμάτι της φύσης συνήθως δένδρα ή κτίσματα, ενώ στη συνέχεια εισέρχεται στο τοπίο η ανθρωπινή μορφή. Οι απεικονιζόμενες μορφές αντιμετωπίζονται ως αναπόσπαστο κομμάτι της

φύσης, με χρώματα και σχεδιαστική ανάπτυξη που αποδίδουν αυτή την ισορροπία. Εδώ γίνεται φανερό η επίδραση του Ιμπρεσιονισμού: το φως βοηθά τον καλλιτέχνη να απεικονίσει την ανθρωπινή φιγούρα με ρεαλισμό, χωρίς επιτήδευση και ωραιοποίηση των χαρακτηριστικών, πλάθει τους όγκους, εντατικοποιεί τα χρώματα χωρίς να παραλείψει να αποδώσει τη ψυχογραφία τους.

Προσωπογραφία Ζηνοβίας Ψύχα, 1885
Λάδι σε μουσαμά, 112 x 87 εκ.
Δωρεά Ιουλίας Διομήδους

ΠΡΟΣΩΠΟΓΡΑΦΙΕΣ

Το θέμα της προσωπογραφίας απασχόλησε έντονα τον Ιακωβίδη μέχρι το τέλος της ζωής του. Έχει φιλοτεχνήσει προσωπογραφίες φίλων του Γερμανών και Ελλήνων, προσωπικοτήτων της ελληνικής κοινωνίας και διάφορων πλουσίων αστών, καθώς και μελών της οικογενείας του. Επικεντρώνει το ενδιαφέρον του στην πιστότητα των φυσιογνωμικών χαρακτηριστικών αλλά και στην απόδοση του εσωτερικού κόσμου του απεικονιζόμενου. Το

φως χρησιμοποιείται από το ζωγράφο για να τονίσει διάφορα σημεία και να δώσει την αίσθηση της ζωής και της κίνησης.

Γαρίφαλα, 1918
Λάδι σε μουσαμά, 53 x 68 εκ.
Εθνική Πινακοθήκη και Μουσείο Αλεξάνδρου Σούτζου

ΑΝΘΟΓΡΑΦΙΕΣ ΚΑΙ ΝΕΚΡΕΣ ΦΥΣΕΙΣ

Κατά τη διάρκεια του 19ου αιώνα, ο Ιακωβίδης ακολουθώντας το πνεύμα της εποχής ασχολήθηκε ιδιαίτερα με την απεικόνιση νεκρής φύσης και τις ανθογραφίες. Στόχος του ήταν η πιστή απόδοση της πραγματικότητας και για να το πετύχει αυτό χρησιμοποιεί το φως, λαμπερά χρώματα και έντονες φωτοσκιάσεις. Στις ανθογραφίες όπως και στις νεκρές φύσεις με τις οποίες ασχολήθηκε ιδιαίτερα μετά την επιστροφή του από το Μόναχο προσπά-

θησε να αποδώσει τη δροσιά, τη ζωντάνια, την ευαισθησία. Με θέματα και συνδυασμούς που διαλέγει ο ίδιος επιδεικνύει τη δεξιοτεχνία του στη σύνθεση, το σχέδιο, τα χρώματα για μια ζωγραφική αληθινή, πιστή στην πραγματικότητα που μεταδίδει συναισθήματα τρυφερότητας και αγαλλίασης.

Το γράμμα, 1919
Λάδι σε μουσαμά, 82 x 60 εκ.
Κληροδότημα Απόστολου Χατζηπαργύρη

ΣΥΜΒΟΛΙΣΜΟΣ

Ο Ιακωβίδης, γνώστης των γενικότερων ζυμώσεων που επιτελούνταν στην τέχνη στις αρχές του 20ου αιώνα και οι οποίες θέλανε τη διάδοση του συμβολισμού ως μία αντίδραση στη πεζότητα του ρεαλισμού και του θετικισμού, φιλοτέχνησε και αρκετά έργα με σαφή συμβολιστική διάθεση. Στόχος του να εκφράσει την βαθύτερη ουσία του πνεύματος του ελληνικού λαού και να αγγίξει τα προβλήματα της επο-

χής. Έτσι δημιούργησε έργα εμπνευσμένα από τη ελληνική μυθολογία, τη λαϊκή παράδοση ή την ιστορία. Αρκετά είχαν ως πρωταγωνίστριες κυρίες της μεγαλοαστικής τάξης εικονιζόμενες στο εσωτερικό του σπιτιού τους σε ώρες ανάπαυσης ή κάποιας άλλης ενασχόλησης, τις οποίες απεικόνιζε χρησιμοποιώντας τη χρωματολογία των συμβολιστών, ώστε να αποδώσει ένα βαθύτερο μήνυμα.

Η Άγλα, 1927
Λάδι σε μουσαμά, 49 x 38,5 εκ.
Ιδιωτική συλλογή

ΤΟ ΤΕΛΟΣ

Ο Ιακωβίδης συνέχισε ως το τέλος της ζωής του, παράλληλα με την αμείωτη συμμετοχή του στα κοινά, την έντονη καλλιτεχνική δραστηριότητα, η οποία εκφραζόταν κυρίως με τη φιλοτέχνηση προσωπογραφιών. Ωστόσο η ανάγκη για προσωπική δημιουργία εκδηλώθηκε με τη φιλοτέχνηση μιας σειράς έργων που αφορούν στο οικείο περιβάλλον του. Οι

προσωπογραφίες αυτές απεικονίζονται με έναν τελείως διαφορετικό τρόπο: χρησιμοποιεί μια πιο ελεύθερη και αυθόρμητη γραφή, με το ενδιαφέρον του να μην εστιάζεται στην απόδοση της λεπτομέρειας, αλλά στην αποτύπωση της κεντρικής ιδέας. Η οικεία σχέση του ζωγράφου με τα πρόσωπα καθιστούν αυτά τα έργα μια ψυχογραφική απεικόνιση.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΠΡΙΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΠΙΣΚΕΥΗ

Προετοιμάστε τα παιδιά για μία γνωριμία με τον Γεώργιο Ιακωβίδη. Το εισαγωγικό κείμενο που προαναφέρθηκε αλλά και το διαδραστικό χρονολόγιο που αναπτύσσεται στην ιστοσελίδα του Ψηφιακού Μουσείου (www.jakobides-digital-museum.gr) θα σας δώσουν όλες τις απαραίτητες πληροφορίες.

Θέματα που μπορείτε να συζητήσετε με τα παιδιά στην τάξη είναι:

- *Γνωριμία με γενικές έννοιες* Ρωτήστε τα παιδιά τι είναι ζωγράφος κι αν γνωρίζουν με τι ασχολείται; Έχουν γνωρίσει κάποιο ζωγράφο; Τι είναι πίνακας ζωγραφικής; Συζητείστε τι είναι μουσείο και ποια η χρησιμότητά του; Έχουν επισκεφθεί ποτέ κάποιο μουσείο; Ζητείστε να σας περιγράψουν πώς φαντάζονται ένα μουσείο και πώς πρέπει να συμπεριφέρεται κάποιος μέσα σ' αυτό.
- *Δραστηριότητα ζωγραφικής*. Ενθαρρύνετε τα παιδιά να πειραματιστούν με διάφορα

υλικά ζωγραφικής όπως ξυλομπογιές, κηρομπογιές, νερομπογιές. Ζητήστε να αναγνωρίσουν τα χρώματα και να τα εντοπίσουν στο περιβάλλον τους. Ποια χρώματα παίρνει ο ουρανός; Η θάλασσα; Η φωτιά; Προτρέψτε τα να δημιουργήσουν με δαχτυλομπογιές τα δικά τους χρώματα μέσα από τη μίξη των βασικών χρωμάτων και να δημιουργήσουν τόνους. Ζητήστε να διαλέξουν ένα δικό τους έργο ζωγραφικής για να το εκθέσουν στην τάξη. Τοποθετείστε τα μέσα σε κορνίζες από χαρτόνι και με καρτελίτσες με το όνομα τους για να τα εκθέσετε στην αίθουσα τους όπως σε ένα μουσείο και να εξοικειωθούν με την έννοια του πίνακα και το χώρο ενός μουσείου. Δείξτε τους διάφορα έργα ζωγραφικής και ζητείστε τους να περιγράψουν αυτά που βλέπουν. Να διακρίνουν σχήματα και χρώματα. Υπάρχουν άνθρωποι και αντικείμενα;

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΜΕΤΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΠΙΣΚΕΥΗ

- Ρωτήστε τα παιδιά πώς τους φάνηκε η επίσκεψη στο Ψηφιακό Μουσείο. Τι τα εντυπωσίασε περισσότερο; Ποιο είναι το έργο που ξεχώρισαν και γιατί;
- Με αφορμή ένα έργο ζητείστε τους να φανταστούν μία δική τους ιστορία. Μπορείτε να βρείτε έργα του ζωγράφου στις εξής ιστοσελίδες: <http://www.jakobides-digital-museum.gr>, <http://www.nationalgallery.gr>, καθώς και στα 2 cd-rom, που διατίθενται από το Μουσείο.
- Ζητείστε από τα παιδιά να ζωγραφίσουν όπως ο Ιακωβίδης φρούτα και λουλούδια.

Μπορούν για παράδειγμα να κόψουν λουλούδια, να τα βάλουν σε βάζο είτε να βάλουν μερικά φρούτα στο τραπέζι και να τα ζωγραφίσουν. Προσπαθείστε να κεντρίσετε το ενδιαφέρον τους όχι μόνο για τα χρώματα αλλά και για τα σχήματα, τις μυρωδιές, τη γεύση.

- Η ενότητα της παιδικής ζωγραφικής προσφέρεται για συζήτηση με τα παιδιά. Μέσα από τα έργα του Ιακωβίδη μπορείτε να συζητήσετε για τη σχέση παππού / γιαγιάς και εγγονιών και την δική τους καθημερινή ζωή. Αν τα ίδια έπρεπε να ζωγραφίσουν

μία τέτοια σκηνή σήμερα, πώς θα ήταν αυτή; Προτείνετε να φέρουν φωτογραφίες του παππού και της γιαγιάς τους και να τις συγκρίνουν με τα έργα του Ιακωβίδη ή φωτογραφίες στα οποία είναι και τα ίδια και να τις συγκρίνουν.

- Χρησιμοποιήστε ένα πίνακα του Ιακωβίδη και ζητήστε από τα παιδιά να μιμηθούν τα πρόσωπα του πίνακα ως προς τη στάση και το ύφος αρχικά και στη συνέχεια να τα ζω-ντανέψουν με τη δική τους φαντασί-α.

- Προτείνετε στα παιδιά να ζωγραφίσουν το περίγραμμα του σώματος ενός άλλου παι-διού με μαύρη μπογιά και μετά να το χρω-ματίσουν.

- Βοηθείστε τα παιδιά να «ζωντανέψουν» ένα πίνακα που τους άρεσε. Θα χρειαστεί να συγκεντρώσετε αντικείμενα που απει-κονίζονται στο έργο και να ζωγραφιστεί σε μεγάλο χαρτί το φόντο του πίνακα. Μπο-ρείτε να φωτογραφίσετε το αποτέλεσμα με τα παιδιά να αποτελούν τους ήρωες του έρ-γου.

ΠΗΓΕΣ

- Ιακωβίδη, Λιλή. Γεώργιος Ιακωβίδης: από τη ζωή και από την τέχνη του. Αθήνα: Διογένης, 1984.
- Ο. Μεντζαφού-Πολύζου, Ιακωβίδης, . Εκδ. Αδάμ, Αθήνα 1999.
- Ιακωβίδης - Αναδρομική (κατάλογος εκθέσεως), Εθνική Πινακοθήκη - Μουσείο Αλεξάνδρου Σούτσου, Αθήνα 2005.
- Εθνική Πινακοθήκη (<http://www.nationalgallery.gr>)
- Διεθνές Συμβούλιο Μουσείων, ελληνικό τμήμα (<http://www.istomediahost.gr/icom/>)
- Αράπογλου Εβίτα, Συλλογή Α. Γ. Λεβέντη, Πίνακες Ελλήνων ζωγράφων του 19ου και 20ου αιώνα, εκδ. ιδρύματος Α.Γ. Λεβέντη, Αθήνα 1989
- Δημαράς. Ιστορία της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας, Εκδοτικός οίκος Γνώση, 2000.
- Μορφωτικό και Πολιτιστικό Ίδρυμα Ν. Γ. Παπαδημητρίου, Γεώργιος Ιακωβίδης: Η ζωή και το έργο του, 2008 (c.d -rom)
- Μορφωτικό και Πολιτιστικό Ίδρυμα Ν. Γ. Παπαδημητρίου, Στο Ατελιέ του Ζωγράφου Γεώργιου Ιακωβίδη, 2008 (c.d. -rom)
- Λεξικό ελλήνων καλλιτεχνών. Αθήνα: Μέλισσα, 1998.
- Τσαρούχης, Γιάννης. Έλληνες ζωγράφοι. Αθήνα: Καστανιώτης, 2003.
- Χατζή, Γιολάντα. Έλληνες ζωγράφοι: 19ος αιώνας: οδηγός για παιδιά. Αθήνα: Κέδρος, 1988.
- Χρήστου, Χρυσάνθος. Η ελληνική ζωγραφική, 1832-1922. Αθήνα: Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος, 1993.

